

CHANGING VIEWPOINT ABOUT THE ARAB WOMAN FROM THE QUR'AN TO THE PRESENT

Pham Thi Thanh Huyen*
and Vu Thi Huong Giang

*Faculty of History, Hanoi National University
of Education, Hanoi city, Vietnam*

*Corresponding author: Pham Thi Thanh Huyen,
e-mail: huyenptt@hnue.edu.vn

Received December 5, 2023.

Revised January 12, 2024.

Accepted February 6, 2024.

SỰ THAY ĐỔI QUAN ĐIỂM VỀ NGƯỜI PHỤ NỮ ARAB TỪ TRONG KINH QUR'AN ĐẾN HIỆN NAY

Phạm Thị Thanh Huyền*
và Vũ Thị Hương Giang

*Khoa Lịch sử, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội,
Hà Nội, Việt Nam*

*Tác giả liên hệ: Phạm Thị Thanh Huyền,
e-mail address: huyenptt@hnue.edu.vn

Ngày nhận bài: 5/12/2023.

Ngày sửa bài: 12/1/2024.

Ngày nhận đăng: 6/2/2024.

Abstract. Most of the world's major religions mention women and their position in society. Islam is considered a religion with great influence in the world today. This religion has recognized some equal rights for women, which is more progressive than in the pre-Islamic period. However, laws regarding women are clearly stated in the Qur'an and the Holy Law of Islam. The Qur'an is a sacred book that records the words of God Allah (Words of Allah), so the Quran is considered the supreme law and no one has the right to change it. The Sharia Code is developed from the Quran, so it is also an inviolable holy law. Therefore, things imposed by the Qur'an and Sharia Law on women's fate also become immutable in Muslim countries. Today, in the face of globalization, traditional Arab societies also have many changes to adapt to. Arab women increasingly play a more active role in the development process, gradually asserting their position in the family and society. From an interdisciplinary historical-sociological approach, the article offers perspectives on the change in views of women in Arab society, from traditional perspectives expressed through the Qur'an to current perceptions in the current days.
Keywords: Qur'an, Islam, woman, modern society.

Tóm tắt. Hầu hết các tôn giáo lớn trên thế giới đều đề cập đến người phụ nữ và vị trí của họ trong xã hội. Islam giáo được đánh giá là tôn giáo có tầm ảnh hưởng lớn trên thế giới hiện nay. Tôn giáo này đã thừa nhận một số quyền bình đẳng của người phụ nữ, đây là điểm tiến bộ hơn so với thời kì tiền Islam giáo. Tuy nhiên, những điều luật về phụ nữ được nêu rõ trong Kinh Qur'an và Thánh Luật Sharia (The Holy Law of Islam). Kinh Qur'an là cuốn sách thiêng liêng ghi chép các lời của Thiên chúa Allah (Words of Allah) nên Qur'an được coi là bộ luật tối cao và không ai có quyền sửa đổi. Bộ luật Sharia được triển khai từ Kinh Qur'an nên cũng là Thánh Luật bất khả xâm phạm. Do đó, những điều đã được Kinh Qur'an và Thánh Luật Sharia áp đặt lên số phận người phụ nữ cũng đều trở thành bất di bất dịch trong các nước Islam giáo. Ngày nay, trước xu thế toàn cầu hóa, các xã hội truyền thống của người Arab cũng có nhiều thay đổi để thích nghi. Người phụ nữ Arab càng ngày càng đóng vai trò tích cực hơn trong tiến trình phát triển, để dần khẳng định vị thế của họ trong gia đình và ngoài xã hội. Từ cách tiếp cận liên ngành lịch sử - xã hội học, bài viết chỉ ra những quan điểm về vị trí, vai trò của người phụ nữ Arab truyền thống được đề cập trong kinh Qur'an, từ đó phân tích sự thay đổi trong quan niệm về người phụ nữ Arab trong xã hội hiện nay.

Từ khoá: Kinh Qur'an, Islam, phụ nữ, xã hội hiện đại.

1. Mở đầu

Nếu gia đình là tế bào của xã hội thì người phụ nữ được coi là hạt nhân của tế bào này, C. Mác từng viết: “Những biến đổi xã hội to lớn không thể có được khi thiếu chất men phụ nữ”. Tuy nhiên, sự phát triển của lực lượng sản xuất và quá trình phân công lao động đã làm cho người đàn ông có vị trí cao hơn trong xã hội. Từ đó, vị trí của người phụ nữ đã có sự thay đổi, đặc biệt ở những nước có tôn giáo độc thần thống trị.

Trước khi Islam giáo ra đời, người phụ nữ ở Arab không được nam giới xem trọng, họ hầu như không được hưởng bất kì quyền hạn nào, thân phận của họ rất thấp kém (bị coi là vật phụ thuộc của người đàn ông, khi chán, người đàn ông có thể nhượng người phụ nữ của mình cho một người đàn ông khác; trong chiến tranh, người phụ nữ bị coi là chiến lợi phẩm), một số bộ lạc có tục chôn sống bé gái sơ sinh (vì có quan niệm về sự có mặt của con gái là điềm báo trước sự nghèo khó cho bộ lạc), trong gia đình người đàn ông có toàn quyền đối với con gái, chị em gái, thậm chí là cả mẹ của mình. Đến khi Islam giáo ra đời, tất cả những quan niệm về người phụ nữ trong xã hội Islam giáo đều được Thượng đế Allah truyền lại qua Kinh Qur'an. Nội dung của thiên kinh Qur'an và những lời thuyết đạo của sứ giả Muhammad cho thấy người phụ nữ có giá trị sống như nam giới và bình đẳng với nam giới; đây chính là điểm tiến bộ của tôn giáo này. Tuy nhiên, vẫn có cách hiểu phiến diện theo nghĩa phụ nữ trong xã hội Islam giáo thấp kém hơn đàn ông. Điều này không chỉ riêng trong gia đình và xã hội Islam giáo, mà lịch sử xã hội con người nói chung, tự nó đã phân biệt rõ về chức năng của người phụ nữ với đàn ông; tính “bình đẳng” và sự “đồng dạng” là hai mặt khác nhau. Để hiểu đúng về thân phận người phụ nữ Islam giáo trong xã hội, trong thiên kinh Qur'an đã dành một chương để nói về phụ nữ (chương IV). Từ truyền thống trong kinh Qur'an đến hiện nay, cách nhìn nhận về người phụ nữ trong xã hội Arab có những điểm thay đổi.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Người phụ nữ trong xã hội Arab được thể hiện trong kinh Qur'an

Islam giáo là tôn giáo lớn thứ hai trên thế giới, trải rộng trên khắp các lục địa, tập trung chủ yếu ở các nước thuộc bán đảo Arab. Tuỳ theo luật pháp và phong tục tập quán của mỗi dân tộc, cũng như do sự biến chuyển của lịch sử, số phận của người phụ nữ Islam giáo ở mỗi nước lại khác nhau và có ít nhiều thay đổi. Dù vượt lên trên mọi khác biệt về thời gian và không gian, vẫn có những yếu tố chung của đạo Islam quy định về thân phận người phụ nữ trong các xã hội. Được thể hiện rõ trong những điều luật về người phụ nữ ở Kinh Qur'an và Thánh Luật Shariah. Giáo lí của Islam giáo là một hệ thống có quy định rất chặt chẽ, điều chỉnh mọi mặt của đời sống xã hội. Kinh Qur'an được coi là Kinh Thánh của người Islam giáo, nguồn luật quan trọng nhất của Luật Hồi giáo (Sharia). Cuốn kinh tập hợp những tín điều căn bản của tín ngưỡng Islam giáo, tất cả nền tảng của tổ chức xã hội, những nguyên tắc luật pháp; ghi lại những lời răn dạy của Thánh Allah đối với con người thông qua nhà tiên tri Mohammed. Thánh kinh Qur'an được cho là có nguồn gốc thần thánh, vì thế không ai có quyền sửa đổi. Kinh Qur'an có tổng tất cả 114 chương, trong đó có riêng một chương nói về người phụ nữ. Phần lớn các quy định về quyền và nghĩa vụ cho đến hiện nay đã không còn phù hợp nhưng nó vẫn được nhiều quốc gia Islam giáo duy trì áp dụng và trở thành những nguyên tắc bất di bất dịch trong các xã hội.

2.1.1. Quyền bình đẳng

Đầu tiên trong kinh Qur'an có nhiều quan điểm tích cực về người phụ nữ, trong đó có việc họ được hưởng quyền bình đẳng như những người nam giới, “Và những người tin tưởng, nam và nữ là bạn hữu và là đồng minh bảo vệ lẫn nhau. Họ ra lệnh làm điều phải và cản nhau làm điều quấy và dâng lễ Salah và đóng Zakah và tuân lệnh của Allah và Sứ Giả của Ngày. Đó là những người mà Allah khoan hồng bởi vì Allah Toàn Năng, Thấu Suốt (tất cả).”; “Allah hứa với những

người có đức tin, nam và nữ, các Ngôi - vườn (Thiên Đàng) bên dưới có các dòng sông chảy để vào ở trong đó, với các biệt thự cao sang trong các Thiên Đàng vĩnh cửu; nhưng hạnh phúc tốt bậc là sự Hải Lòng của Allah; và đó là một sự thắng lợi vĩ đại” (*Sūrah 9*) [1; 377]. Kinh Qur'an không nói rằng người đàn ông là hình ảnh của Thượng Đế; tất cả đàn ông và phụ nữ đều là vật tạo hoá của Ngài. Bên cạnh đó, theo kinh Qur'an, vai trò của người phụ nữ trên trái đất không chỉ giới hạn ở việc sinh đẻ. Họ có quyền được làm nhiều việc thiện như đàn ông. Từ điều luật trên, cho thấy cả nam và nữ đều bình đẳng ngang nhau “Hỡi nhân loại! Hãy sợ Allah của các ngươi. Đấng đã tạo ra các ngươi từ một Người duy nhất (Adam) và từ Người tạo ra vợ (Hawwá) của Người và từ hai người này, (Allah) rải ra vô số đàn ông và đàn bà trên khắp mặt đất. Và hãy sợ Allah, Đấng mà các ngươi đòi hỏi (quyền hạn) lẫn nhau và hãy (kính trọng) những (dạ con mang nặng đẻ đau); bởi vì quả thật Allah Hằng Trông Coi các ngươi” (*Sūrah 4*) [1; 151]. Người phụ nữ có địa vị ngang với nam giới trong cái nhìn của Thượng đế cũng như trong luật lệ của ngài. Xét về bản chất, phụ nữ cũng giống như nam giới chứ không phải là nguồn gốc tội lỗi và cũng không phải là nguyên nhân khiến Adam bị trục xuất ra khỏi thiên đàng. Họ cũng phải gánh vác những bổn phận của tôn giáo, nam giới có những nghĩa vụ gì thì người phụ nữ cũng đều có, “Đó là những giới hạn quy định bởi Allah. Và ai tuân lệnh Allah và Sứ Giả của Người thì sẽ được chấp nhận vào Thiên Đàng phía dưới có những dòng sông chảy, để vào ở đó đời đời; và đó là một sự thành tựu vĩ đại.”; “Ngược lại, ai không vâng lệnh Allah và Sứ Giả của Ngài và vi phạm các giới hạn của Allah thì sẽ sa Hoả Ngục và ở trong đó đời đời và sẽ hứng chịu sự trừng phạt nhục nhã” (*Sūrah 4*) [1; 156].

Ngoài ra, Kinh Qur'an cũng khẳng định phụ nữ có quyền cá nhân độc lập và quyền tư hữu (làm chủ tài sản). Không ai có quyền lấy đi tài sản của họ, kể cả là người cha, người chồng hay anh em trai. Họ có quyền sử dụng tài sản và lợi tức của mình tùy theo ý muốn trong phạm vi hợp pháp: “Và chớ ham muốn những thứ mà Allah dùng để ưu đãi người này hơn người nọ. Đàn ông hưởng phần (kết quả) mà họ kiếm được và đàn bà hưởng phần kết quả mà họ đã kiếm được; và hãy cầu xin Allah và Thiên Lộc của Ngài bởi Allah hằng biết hết mọi việc” (*Sūrah 4*) [1; 161].

2.1.2. Hôn nhân

Bên cạnh đó, trong xã hội Islam giáo truyền thống, những cố gắng hay nỗ lực của bản thân người phụ nữ không quyết định được địa vị của họ trong đời sống hôn nhân gia đình. Vị trí của người phụ nữ trong gia đình bị chi phối bởi những quan điểm truyền thống ngặt nghèo,... Trong kinh Qur'an đã quy định quyền của nam giới đối với phụ nữ “Người đàn ông là trụ cột (của gia đình) trên đàn bà bởi vì Allah ban cho người này sức lực hơn người kia và bởi vì họ chỉ dùng tài sản của họ vào việc cấp dưỡng gia đình. Do đó, người đàn bà đức hạnh nên phục tùng chồng và trông coi (nhà cửa) trong lúc chồng vắng mặt với sự giúp đỡ và trông chừng của Allah; và đối với các bà (vợ) mà các người sợ họ thất tiết và buông bình, (trước hết) hãy cảnh cáo họ, và (cuối cùng) đánh họ (nhẹ tay); bởi thế, nếu họ chịu nghe theo các người thì chớ kể chuyện (rầy rà) với họ bởi vì Allah Rất Tối Cao, Rất Vĩ Đại” (*Sūrah 4*) [1; 162]. Trong truyền thống, văn hoá Islam giáo dành sự ưu tiên và vị trí vượt trội cho nam giới, phụ nữ là người giữ bếp cho mỗi gia đình, họ bị phân biệt đối xử như: không được đến Thánh đường, không được tự ý tiếp xúc với nam giới hay có mặt ở nơi đông người,... Vì thế, chúng ta không quá ngạc nhiên khi thấy các phụ nữ Islam giáo phải mặc áo dài, trùm khăn che kín. Nếu để lộ một phần ra trên khuôn mặt, cổ và cánh tay để người đàn ông khác nhìn thấy thì đó là một sự xúc phạm tới người đàn ông. Những người phụ nữ được sinh ra trong xã hội Islam giáo phải chịu cảnh phục tùng và làm theo những lời răn dạy có trong kinh Qur'an. Những quan điểm đó đã làm hạn chế những giá trị của người phụ nữ Islam giáo, sự phân biệt một cách cực đoan đã khiến người phụ nữ Islam giáo tách hẳn khỏi xã hội. Sự hạn chế trong mối quan hệ với những người khác giới cũng là điều khiến hôn nhân trong xã hội Islam giáo có phần khắt khe hơn.

Giai đoạn chuyển tiếp trong cuộc đời người phụ nữ khi bước sang cuộc sống ở nhà chồng được đánh dấu bằng hôn nhân. Kinh Qur'an quy định việc kết hôn là bắt buộc của người Islam

giáo, bởi vì việc kết hôn, lập gia đình có tầm quan trọng cũng giống như ăn uống để duy trì sự sống và sinh tồn. Trong hôn nhân gia đình, Kinh Qur'an quy định chi tiết về việc người Islam giáo bị nghiêm cấm kết hôn với những người theo đa thần giáo "Và chớ kết hôn với các phụ nữ thờ đa thần (Al – Mushrikât) cho đến khi nào họ có đức tin (nơi Allah) bởi vì một phụ nữ nô lệ có đức tin tốt hơn một người phụ nữ thờ đa thần (Al – Mushrikun) cho đến khi nào chúng có đức tin (nơi Allah) bởi vì một người nô lệ nam có đức tin tốt hơn một người đàn ông thờ đa thần dẫu rằng chúng quyền rũ các người. Những người thờ đa thần này mời các người đến với Lửa (Hoả ngục) trong lúc Allah kêu gọi của người đến Thiên Đàng và đến với sự Tha Thứ theo phép của Ngài" (*Sûrah 2*) [1; 71], "Nữ Muslim không được phép kết hôn với nam giới theo Kito giáo, Do thái giáo (dân Kinh sách) và đàn ông thờ bụt tượng, đa thần mà chỉ được phép kết hôn với nam Muslim" [2; 181]. Quan niệm của Islam giáo cho rằng, hôn nhân là trách nhiệm của mỗi con người, còn cuộc đời độc thân là tội ác đối với xã hội và những người ruột thịt. Cho nên, trong xã hội Islam giáo, việc dựng vợ gả chồng cho con được khuyến khích từ rất sớm, thông thường tuổi trung bình của con gái đi lấy chồng là từ 12 đến 15 tuổi. Đặc biệt, trong đó bộ lạc du mục, nhiều khi cha mẹ gả chồng cho con gái lúc mới 5 hoặc 6 tuổi. Nhiều quy định trong kinh Qur'an cũng cho thấy nữ giới phải chịu nhiều thiệt thòi khi kết hôn. Islam giáo cho phép người đàn ông được lấy bốn vợ, chế độ đa thê này được quy định trong Kinh Qur'an; nhưng không đồng nghĩa với việc là người đàn ông tự do lấy nhiều vợ để thoả mãn dục vọng. Người đàn ông được lấy nhiều vợ với điều kiện đối xử công bằng với vợ về mọi mặt (đồ ăn, thức uống, áo quần, nhà ở, chi tiêu cũng như phân chia thời gian dành cho mỗi người,...). Không thực hiện được những điều kiện trên thì sẽ không được lấy nhiều hơn một vợ. Về mặt tích cực, chế độ đa thê giúp những người phụ nữ góa bụa hay li dị chồng tìm được hạnh phúc mới, phụ nữ đã quá tuổi kết hôn lập gia đình để có điều kiện sống tốt hơn. Trái lại việc đàn ông có quyền lấy nhiều vợ nhưng đàn bà chỉ được lấy một chồng. Do đó, đàn ông không có tội ngoại tình, nhưng nếu đàn bà vấp phải tội này, sẽ phải nhận hậu quả rất nặng "phụ nữ lăng loai, gian dâm là loại phụ nữ xấu xa, thấp kém. Một người phụ nữ xấu xa như vậy không xứng đáng với tình yêu của người đàn ông chân chính" [3;184] và sẽ bị đem ra nơi công cộng để mọi người ném đá đến chết.

Trong vấn đề li hôn, người phụ nữ không có quyền tự ý hay chủ động li hôn, mà họ bị chồng ruồng bỏ tùy ý. Quyền xoá bỏ hôn ước chỉ thuộc về người đàn ông, người phụ nữ được quyền li dị chồng trong trường hợp người chồng đó bị mắc bệnh bất lực tình dục không chữa khỏi được hoặc mất trí. Kinh Qur'an ghi "Việc li dị chỉ được cho phép (tuyên bố) hai lần. Sau đó, (chồng) giữ (vợ) lại một cách tử tế hoặc trả tử do (cho vợ) một cách tốt đẹp" (*Sûrah 2*) [4 ;74]. Sau khi đã li dị, người vợ phải ở vậy ít nhất là ba tháng rồi mới được bước vào cuộc hôn nhân mới "Và những người vợ li dị, vì quyền lợi của bản thân, nên ở vậy trong 3 (tháng) kinh kì. Và họ không được giấu (bào thai) mà Allah đã tạo trong bụng của họ nếu họ tin tưởng nơi Allah và Ngày Sau. Và chồng của họ có quyền ưu tiên lấy họ trở lại trong thời gian đó nếu hai người thuận hoà lại với nhau" (*Sûrah 2*) [4; 74]. Tài sản sau khi li dị, Kinh Qur'an quy định người chồng không được lấy lại những tài sản mà anh ta đã tặng vợ khi kết hôn. Với những cuộc hôn nhân không được trọn vẹn, trường hợp người chồng không may mắn; theo giáo lí Islam giáo, khuyến khích việc chấp nối chị em dâu góa bụa với anh em trai của người chồng quá cố. Từ rào cản về văn hoá, xã hội kết hợp với truyền thống và phong tục tập quán của Islam giáo cùng với những quy định chặt chẽ đã đi sâu vào trong đời sống hôn nhân giữa vợ - chồng tạo nên một vòng rào buộc khắc nghiệt đối với người phụ nữ.

2.1.3. Chuẩn mực đạo đức của người phụ nữ trong gia đình

Xã hội Islam giáo quy định người phụ nữ phải khiêm tốn, dè dặt, đứng đắn, giản dị, không phù phiếm. Phải thận trọng trong giao tiếp, người phụ nữ Islam giáo được phép tiếp khách của chồng khi có mặt chồng với điều kiện trang phục, lời nói, cách hành xử phù hợp với quy định của Islam giáo. Việc trưng diện quần áo cũng là yếu tố để đánh giá đạo đức của người phụ nữ. Trang phục của người phụ nữ phải rộng, dày, che phủ toàn bộ cơ thể trừ những bộ phận được

phép để hở như khuôn mặt, hai bàn tay. Họ cũng không được mặc trang phục bó sát làm nổi bật đường cong cơ thể, trang phục không được may bằng chất liệu mỏng sẽ khiến lộ cơ thể bên trong, không được bắt chước những trang phục của phụ nữ Kito giáo, Do thái giáo hay các tôn giáo khác. Đối với phụ nữ đã quá tuổi sinh đẻ, không có khả năng kết hôn, quan hệ tình dục thì được cho phép cởi lớp áo choàng ngoài để thuận lợi cho việc sinh hoạt cá nhân. Ngoài ra, để bảo vệ đức hạnh của người phụ nữ, Islam giáo không cho phép người phụ nữ sử dụng nhà tắm công cộng dù đó là nhà tắm có sự phân cách giữ nam và nữ. Họ chỉ được sử dụng nhà tắm công cộng cho mục đích chữa bệnh như sản phụ sau sinh hoặc phụ nữ mới ốm dậy,...

2.1.4. Người phụ nữ Islam giáo trong cộng đồng xã hội

Sự ra đời của Islam giáo được thúc đẩy bởi các nhân tố kinh tế, xã hội, chính trị, gắn liền với sự chuyển biến từ chế độ công xã nguyên thủy sang xã hội có giai cấp và yêu cầu thống nhất từ các bộ lạc trên bán đảo Arab thành một nhà nước phong kiến thần quyền.

Người phụ nữ trong xã hội Islam giáo được ưu tiên trước hết là xoay quanh các nghĩa vụ đối với gia đình. Quan niệm truyền thống của Islam giáo cho rằng trách nhiệm đối với gia đình là bổn phận và chức năng của người phụ nữ. Do đó, những đóng góp của người phụ nữ đối với kinh tế trong gia đình vô hình chung chưa được thừa nhận. Việc người phụ nữ có khả năng tham gia vào tất cả các lĩnh vực của xã hội; nhưng gánh nặng về nghĩa vụ gia đình và quan niệm truyền thống đã trở lại buộc họ. Quy định của các quốc gia Arab cho phép phụ nữ có quyền hạn để tham gia vào lĩnh vực kinh tế; họ phải đặc biệt lưu ý với việc giữ mình trinh bạch và đoan trang trong phạm vi luân thường, đạo lý và phép tắc của giáo lý đạo Islam đã quy định. Người chồng chịu trách nhiệm hợp pháp việc chu cấp cho vợ và con cái trong gia đình của mình, cho dù vợ anh ta có tham gia hoạt động kinh tế hay không. Người vợ hoàn toàn độc lập một cách hợp pháp đối với chồng mình trong việc sử dụng tiền kiếm được riêng và thu nhập tài sản riêng mà người vợ thừa kế từ cha mẹ mình. Bất kỳ sự can thiệp nào đối với tiền kiếm được và tài sản riêng của người vợ là bất hợp pháp. Người phụ nữ làm chủ hoàn toàn những gì họ kiếm được, đồng thời có những nguyên tắc để đảm bảo đời sống kinh tế cho người phụ nữ nếu họ ly hôn hoặc trở thành góa phụ. Về phân chia tài sản, giữa người đàn ông và người phụ nữ được quy định rất rõ ràng “Người đàn ông được hưởng một phần gia tài do cha mẹ và bà con gần để lại; và người đàn bà được hưởng một phần gia tài do cha mẹ và bà con gần để lại; dù gia tài ít hay nhiều – chia phần đều có quy định” (*Sūrah 4*) [4; 153]. Trong các quốc gia Islam giáo, phụ nữ yên tâm về mặt kinh tế thông qua tất cả các khả năng kinh tế hợp pháp. Mặt khác, Arab Hồi giáo chiếm một vị trí chiến lược con đường thông thương buôn bán từ Âu sang Á, nằm cạnh những vùng biển có đường hàng hải tốt như Địa Trung Hải, Biển Đỏ, Vịnh Ba Tư,... Nhờ đó, Arab có cơ hội phát triển kinh tế, nhất là với ngoại thương. Trong bối cảnh xã hội lúc bấy giờ, nghề dệt của thủ công nghiệp rất quan trọng. Thành tựu của nghề dệt được đánh giá cao, đem lại thêm nguồn thu nhập cho gia đình; nghề dệt đòi hỏi sự tỉ mỉ, tính kiên nhẫn và sự khéo léo của người phụ nữ. Các loại vải chủ yếu mà người phụ nữ Islam giáo dệt là vải bông, vải len, vải lanh, đặc biệt là kỹ thuật dệt thảm được ưa chuộng; là sản phẩm thủ công nổi tiếng trên thế giới cho đến ngày nay.

Trong lĩnh vực chính trị, Kinh Qur'an cho thấy phụ nữ không những có quyền tham gia vào các cơ quan chính trị khác nhau, mà còn được tham gia thánh chiến (Jihad) theo con đường của Thánh Allah. “Do đó, Rabb của họ đã đáp lời cầu nguyện của họ, phán bảo: “TA sẽ không làm mất công lao của bất cứ người làm việc nào trong số các người, dù là nam hay nữ, người này với người kia. Bởi thế, những ai đã di-cư và bị xua đuổi ra khỏi nhà cửa của họ và chịu hoạn nạn đau khổ vì Chính Nghĩa của TA, đã anh dũng chiến đấu và bị giết thì chắc chắn TA sẽ xoá bỏ tội lỗi của họ cho họ và thu nhận họ vào những Ngôi-vườn phía dưới chúng có những dòng sông chảy, một phần thưởng xứng đáng từ Allah; và Allah, nơi Ngài có phần thưởng tốt nhất” (*Sūrah 3*) [4; 149]. Theo các nhà nghiên cứu, Islam giáo theo quan điểm truyền thống không ủng hộ việc phụ nữ tham gia chính trị, họ cho rằng phụ nữ tham gia hoạt động chính trị ngoài xã hội sẽ dẫn đến sự đe dọa về đạo đức, buông thả tình dục với những mối quan hệ bất chính. Những học giả

Islam giáo theo quan điểm truyền thống còn cho rằng, bốn phận của người phụ nữ với tư cách là người vợ và người mẹ thì không được phép quan tâm đến hoạt động ở ngoài xã hội. Ở Arab người phụ nữ có vai trò trong kinh tế, chính trị mà còn cả những vai trò về tôn giáo, văn hoá trong chính xã hội của mình. Điều này là quan trọng, là điều kiện cần để phát huy hơn nữa trong bối cảnh hiện nay.

2.2. Sự thay đổi của quan niệm về người phụ nữ trong xã hội Arab hiện nay

Những quan niệm của Islam giáo đã đè nặng lên cuộc sống của người phụ nữ Arab với nhiều bất công và luật lệ hà khắc. Những lập luận thiếu một cơ sở, quá xa rời thực tế, nhưng nó vẫn vô hình dấu đó tồn tại trong chính xã hội Arab hiện nay. Hiện nay, các nước thuộc bán đảo Arab đã có những chuyển biến tích cực hơn, nhất là sự nói lỏng về các quy định cho người phụ nữ. Trước đây phụ nữ Arab thường ở nhà chăm lo cho gia đình để đàn ông ra ngoài làm việc, đến năm 1958 vai trò của người phụ nữ trong xã hội Arab đã được mở rộng và họ đảm nhận nhiều vai trò quan trọng và được xã hội công nhận. Theo báo cáo khoảng cách toàn cầu của Diễn đàn Kinh tế Thế giới năm 2016, UAE được xếp hạng là quốc gia dẫn đầu về bình đẳng giới khu vực. Phụ nữ đang đóng vai trò ngày càng mạnh mẽ hơn trong kinh doanh, quân sự và chính phủ. Được hưởng tư cách pháp lí như nam giới, có quyền sở hữu, quyền tiếp cận giáo dục, quyền hành nghề và quyền thừa kế tài sản như nam giới. Và được bảo đảm được tiếp cận với các phúc lợi về việc làm, y tế và gia đình. Theo số liệu của Đại sứ quán UAE tại Washington năm 2018, hiện nay có 4 phi công nữ và đã huấn luyện hơn 30 phụ nữ để làm việc trong các lực lượng an ninh đặc biệt. Phụ nữ chiếm 20% nhân sự trong ngành ngoại giao, trong đó có các nữ đại sứ làm việc tại Liên Hợp Quốc và các nước trên thế giới [5; 18]. Tháng 9/2014, UAE mở trường cao đẳng quân đội Khawla Bint Al Azwar cho phụ nữ đầu tiên trong khu vực với những khoá huấn luyện đạt cấp độ quốc tế. Năm 2015, đã tuyên bố thành lập Hội bình đẳng giới, một tổ chức nâng cao vai trò của phụ nữ trong các tổ chức lãnh đạo và củng cố năng lực thể chế.

Kinh tế ngày càng phát triển của các nước Arab đã tác động trực tiếp lên chuyển đổi cơ cấu việc làm và năng suất người lao động. Sự chuyển dịch của thị trường lao động đều có tác động đến cả nam giới và nữ giới. Mặc dù xã hội chưa chấp nhận hoàn toàn trong việc tham gia kinh tế ngoài xã hội, nhưng người phụ nữ cũng đã thể hiện được phần nào vai trò của mình đối với sự phát triển kinh tế đất nước. Xã hội Arab chỉ công nhận năng lực kinh tế của người phụ nữ qua các công việc trong gia đình. Nhưng trên thực tế, người phụ nữ có thể đảm nhiệm được nhiều vai trò đối với nền kinh tế xã hội. Mức sống đòi hỏi ngày càng cao, người phụ nữ không thể trông chờ vào sự chu cấp của người đàn ông. Hơn nữa, Arab cho phép người phụ nữ li hôn không đi tiếp bước nữa và những phụ nữ không lập gia đình ngày càng tăng. Vì vậy, người phụ nữ Arab có mặt tham gia vào các hoạt động sản xuất trong xã hội. Tỷ lệ phụ nữ đi làm ở các nhà máy, văn phòng vẫn rất ít; họ được trả với số tiền lương ít ỏi, thấp hơn nam giới 20 – 30% [6; 61]. Sự độc lập kinh tế của phụ nữ sẽ tạo cho yếu tố kinh tế một tiêu chí bình đẳng, phát triển và hoà bình cho nữ giới. Hàng ngàn phụ nữ Arab đã bắt đầu tham gia vào các lĩnh vực kinh doanh, với luật lệ không được tiếp xúc với nam giới lạ mặt hay các yêu cầu về trang phục vẫn còn được duy trì đã khiến cho công việc của họ không được phát triển. Chính phủ của các quốc gia Arab đang thực hiện phát triển kinh tế đa dạng hoá, mở rộng ra nhiều lĩnh vực khác như hoá dầu, dược phẩm,... Người phụ nữ gắn liền với các ngành nghề thủ công truyền thống có thể tiến lên một bước tham gia vào các thành phần kinh tế khác, góp phần hoàn thành mục tiêu phát triển đất nước. Họ có rất nhiều vai trò quan trọng từ duy trì nòi giống cho đến cùng người đàn ông gánh vác kinh tế gia đình và xã hội.

Trong các hoạt động chính trị xã hội, một sự kiện quan trọng đã thể hiện vai trò của người phụ nữ ngang hàng với người đàn ông. Ngày 29/6/2006, tại Kuwait đã diễn ra cuộc bầu cử Quốc hội. Trong tổng số 149 ứng viên tham gia tranh cử vào 50 ghế Quốc hội thì có tới 28 ghế của phụ nữ. Thấy được, địa vị của người phụ nữ Hồi giáo trong gia đình và ngoài xã hội Arab được cải thiện đáng kể. Cho dù đến nay trong thực tế các nước Hồi giáo, vấn đề nóng bỏng vẫn là các cuộc đấu tranh giải phóng phụ nữ, công nhận vị trí của họ. Tại Iran, phụ nữ ở đây được phép lái xe,

buôn bán bất động sản, làm chủ tiệm buôn và tham gia vào bộ máy chính quyền. Theo thống kê, phụ nữ Iran chiếm 35% công chức tại các công sở, 25% lực lượng công nhân và 54% tổng số sinh viên đại học [5; 18]. Người phụ nữ có tên tuổi là Shirin Ebadi – bà là người phụ nữ Islam giáo đầu tiên và đồng thời là người Iran đầu tiên đạt giải thưởng cao quý của thế giới (giải Nobel Hoà bình). Vì bà đã tham gia rất nhiều hoạt động vì nhân quyền và dân quyền cho công dân Iran. Trước cách mạng năm 1979, Shirin Ebadi trở thành người thẩm phán nữ giới đầu tiên, chính công việc này đã tạo điều kiện dễ dàng cho bà tham gia vào các hoạt động đấu tranh đòi dân chủ và nhân quyền, đặc biệt là quyền lợi của người phụ nữ và trẻ em; cho dù bà đã bị Cách mạng Hồi giáo buộc phải từ chức thẩm phán. Chủ tịch giải Nobel Ole Danbold Mjoes đã nhận xét: “Bà là thẩm phán, nhà giáo, nhà văn và là nhà hoạt động, bà có tiếng nói mạnh mẽ ở Iran và tiếng nói vượt qua cả biên giới...” [6; 65].

Trong các hoạt động xã hội, người phụ nữ đã có thể tham gia và được đảm bảo tính an toàn. Tại Qatar, sẽ khiến chúng ta bất ngờ về độ an toàn của cho người phụ nữ và trẻ em. Theo chỉ số tội phạm Numbeo, website dữ liệu lớn nhất thế giới sắp xếp hạng các điểm về chất lượng cuộc sống, Doha – Qatar là thành phố an toàn nhất thế giới, trong ba năm liên tiếp (từ năm 2020 đến năm 2022). Đây cũng là minh chứng cho sự phát triển xã hội, từ hoạt động đến nhận thức dành cho người phụ nữ; theo trang thông tin VnExpress đưa tin vào ngày 9/12/2022, khi được phỏng vấn chị Dalia Abushullaih, người Arab Saudi đã nói: “Nơi này đảm bảo cho phụ nữ cảm thấy thoải mái khi tới xem các trận đấu. Thế giới cuối cùng cũng được chứng kiến tận mắt nền văn hoá Arab tốt đẹp của chúng tôi. Thật tuyệt khi mọi người trải nghiệm chúng, và trở về nhà với những ấn tượng đó”. Người phụ nữ Islam giáo không được phép dự các trận thi đấu, có mặt ở nơi nhiều người. Ngày nay, ở các nước thuộc Arab, người phụ nữ dễ dàng trong việc được tham dự các hoạt động xã hội, thậm chí nó còn được coi là nét đẹp trong mắt các bạn bè quốc tế về một xã hội văn minh.

Trong văn hoá và giáo dục, năm 2002, phu nhân của cố Tổng thống Sheikh Zayed bin Sultan Al Nahyan, bà Sheikhha Fatima bint Mubarak, chủ tịch Liên hiệp phụ nữ UAE, người luôn quan tâm, thúc đẩy việc đào tạo, giáo dục và sự tiến bộ của người phụ nữ nói rằng: “Việc phụ nữ tham gia vào quốc hội và nắm giữ chức vụ bộ trưởng sẽ không còn là giấc mơ nữa mà nhất định sẽ trở thành hiện thực” [5; 17]. Theo báo cáo của Chương trình phát triển Liên hợp quốc (UNDP) năm 2015 về Mục tiêu phát triển thiên niên kỉ, UAE có các chỉ số giáo dục được nêu trong báo cáo cho thấy những thành tựu của phụ nữ trong giáo dục đã đạt được mục tiêu của Chương trình đề ra, trong một số trường hợp còn vượt qua cả nam giới. Nhưng sự tồn tại của những đạo luật Islam giáo truyền thống đã khiến cho phụ nữ Arab phải sống hai cuộc đời. Hàng nghìn người đã được đi du học nước ngoài và rất giỏi trong thế giới hiện đại. Số lượng phụ nữ Arab biết chữ tăng từ 2% giữa những năm 60 của thế kỉ XX lên 70%. Nữ giới chiếm 60% số sinh viên đại học, 55% phụ nữ ở đây tốt nghiệp đại học nhưng họ phải làm việc nhà vì những cấm đoán tôn giáo, không có đủ cơ hội tìm việc làm. Chỉ có 5,5% trong số 47 triệu phụ nữ trong độ tuổi đi làm việc [9; 67]. Hình ảnh người phụ nữ âm thầm trong bức tranh việc làm vẫn đang là vấn đề chính ở khu vực Trung Đông và Bắc Phi, nơi có tỉ lệ tham gia lao động nữ thấp nhất trên thế giới.

Những chuyển biến trong xã hội về các mặt kinh tế, chính trị, văn hoá và xã hội, không thể không bàn luận về vấn đề hôn nhân gia đình của các nước Arab. Hiện nay, những quan niệm trong hôn nhân gia đình đã có ít nhiều thay đổi. Theo Cơ quan thống kê nhà nước Qatar, hiện tượng đa thê đã giảm từ 6,6% (năm 2009) xuống 4% (năm 2010) (Eva Arabia, 2010). Mặc dù Qatar là quốc gia có thu nhập bình quân đầu người năm 2016 cao nhất thế giới lên đến 146.000 USD/năm (Theo báo tài chính Việt Nam, 2016). Người phụ nữ Qatar hiện nay không chấp nhận chồng mình lấy thêm vợ mới, điều này dẫn đến tỉ lệ li hôn tăng cao ở Qatar trong những năm gần đây. Ở Marocco theo số liệu thống kê của Bộ Tư pháp nước này, tỉ lệ đa thê đã giảm từ 0,35% trên tổng số các cuộc hôn nhân (năm 2011) xuống 0,26% (năm 2012) (New Arabi, 2015) [10; 186]. Theo bản đồ li hôn do tờ The Telegraph của Vương quốc Anh công bố ngày 18/10/2017, các quốc gia Arab có

tỉ lệ các cặp vợ chồng li hôn tương đối thấp so với các nước châu Âu và châu Mỹ. Xu thế toàn cầu hoá và hội nhập kinh tế, văn hoá quốc tế càng sâu rộng, cư dân các quốc gia Islam giáo đang dần thay đổi cách suy nghĩ, hành xử của mình. Chế độ đa thê không còn là hiện tượng phổ biến nữa, tại các quốc gia Islam giáo nói chung và các quốc gia Arab nói riêng đang ngày càng tiến đến gần hơn những chuẩn mực thế giới.

3. Kết luận

Kinh Qur'an chứa đựng những giá trị tinh thần, giáo lí, luật lệ; với những điểm tích cực đã mang lại cho người phụ nữ Islam giáo so với các tôn giáo khác. Nhưng nó vẫn là một phần trở ngại của người phụ nữ trong xã hội hiện nay. Họ vẫn phải chịu cảnh eo hẹp từ các quan điểm truyền thống trong trang phục, cơ hội việc làm còn hạn chế, các mối quan hệ xã hội,... Thế giới đang ngày càng hội nhập, phát triển đa dạng các mặt đời sống của xã hội. Các quốc gia Arab đã có những bước thay đổi về các quy định ngặt nghèo đã đề ra với người phụ nữ. Vai trò và vị trí của họ ngày càng được khẳng định, trong tương lai, chúng ta có một niềm hy vọng là các quốc gia Arab sẽ có những chính sách xã hội tốt hơn nữa dành cho người phụ nữ. Ở đây không nói đến việc là sẽ loại bỏ hoàn toàn những quan niệm truyền thống của Kinh Qur'an quy định về người phụ nữ, mà theo một chiều hướng tích cực là sẽ phát huy những giá trị tốt đẹp mà Islam giáo đã mang lại và hạn chế những điều tiêu cực có từ truyền thống hàng mấy nghìn năm trước. Để thế giới có thể ngưỡng mộ người phụ nữ Arab vừa xinh đẹp, tài giỏi trên nhiều lĩnh vực; cũng giống như sự ngưỡng mộ của thế giới trước sự giàu có, xa hoa của các quốc gia Arab.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Hassan A. Karim, 2001. *Kinh Qur'an (Ý nghĩa – Nội dung)*. NXB Tôn giáo Hà Nội, tr.377, tr.151, tr.156, tr.161, tr.162, tr.71
- [2] ĐT Thuý, 2018. *Những quy định của Islam giáo về tình dục, hôn nhân và đời sống gia đình*. Tạp chí Nghiên cứu Nước ngoài, số 3, tr.184.
- [3] Hassan A. Karim, 2001. *Kinh Qur'an (Ý nghĩa – Nội dung)*. NXB Tôn giáo Hà Nội, tr.74, tr.153, tr.149.
- [4] Hoàng Thu Minh, 2018. Phụ nữ trong hệ thống giáo dục đại học ở các tiểu vương quốc Arab thống nhất (UAE). *Tạp chí Nghiên cứu châu Phi & Trung Đông*, số 05 (153), tr.18.
- [5] NT Thơm, 2015. *Vai trò của người phụ nữ theo đạo Hồi trong xã hội (Qua khảo cứu kinh Qur'an)*. Luận văn Thạc sĩ, Đại học Khoa học xã hội & Nhân văn – Đại học Quốc gia Hà Nội, tr.61.
- [6] HT Minh, 2018. Phụ nữ trong hệ thống giáo dục đại học ở các tiểu vương quốc Arab thống nhất (UAE). *Tạp chí Nghiên cứu châu Phi & Trung Đông*, số 05 (153), tr.18.
- [7] NT Thơm, 2015. *Vai trò của người phụ nữ theo đạo Hồi trong xã hội (Qua khảo cứu kinh Qur'an)*. Luận văn Thạc sĩ, Đại học Khoa học xã hội & Nhân văn – Đại học Quốc gia Hà Nội, tr.65.
- [8] HT Minh, 2018. *Phụ nữ trong hệ thống giáo dục đại học ở các tiểu vương quốc Arab thống nhất (UAE)*. Tạp chí Nghiên cứu châu Phi & Trung Đông, số 05 (153), tr.17.
- [9] Nguyễn Thị Thơm, 2015. *Vai trò của người phụ nữ theo đạo Hồi trong xã hội (Qua khảo cứu kinh Qur'an)*. Luận văn Thạc sĩ, Đại học Khoa học xã hội & Nhân văn – Đại học Quốc gia Hà Nội, tr.67.
- [10] ĐT Thuý, 2018. *Những quy định của Islam giáo về tình dục, hôn nhân và đời sống gia đình*. Tạp chí Nghiên cứu Nước ngoài, số 3, tr.186.